УДК 614.253.4:355/359
DOI https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series5.2024.101.02

Задорожна О. І., Ісаєва О. С.

СТРУКТУРНІ ТА ФУНКЦІОНАЛЬНІ КОМПОНЕНТИ ГУМАНІСТИЧНОГО СВІТОГЛЯДУ ЛІКАРЯ ПІД ЧАС ВІЙНИ

У статті розглядаються структурні та функціональні компоненти гуманістичного світогляду лікаря під час війни. Гуманістичний світогляд лікаря у час війни стає фундаментом для збереження професіоналізму та людяності в складних умовах. За таких обставин гуманістичний підхід вимагає інтеграції як і структурних, так і функціональних компонентів.

Мета дослідження – проаналізувати основні компоненти гуманістичного світогляду лікаря під час війни, а також охарактеризувати їх роль у забезпеченні ефективної медичної допомоги.

Гуманістичний світогляд лікаря є важливим компонентом для забезпечення ефективної та етичної медичної допомоги та охоплює низку структурних і функціональних компонентів, які допомагають зберігати професіоналізм, моральну стійкість та емпатію.

Гуманістичний світогляд лікаря ґрунтується на таких структурних компонентах як етичні принципи, професійна етика, моральна та соціальна відповідальності, а також психологічна стійкість. Структурні компоненти гуманістичного світогляду лікаря охоплюють базові переконання та принципи, що формують у лікаря розуміння цінності життя. Це установки, які орієнтують лікаря на збереження життя і здоров'я пацієнтів, незважаючи на складні обставини.

Водночас до функціональних компонентів гуманістичного світогляду належать емпатія, комунікативні навички, здатність швидко ухвалювати рішення, адаптивність і психологічна підтримка пацієнтів та колег, які забезпечують практичну реалізацію гуманістичних цінностей. Функціональні компоненти впливають на конкретні дії та поведінкові прояви гуманістичних принципів у роботі лікаря в час війни.

Висновки дослідження свідчать про те, що гуманістичний світогляд лікарів є важливим не лише для забезпечення якісної медичної допомоги, але й для підтримки моральної стійкості суспільства в період воєнних конфліктів.

Ключові слова: *структурний компонент, функціональний компонент, гуманістичний світогляд, емпатія, етичні принципи, професійна етика, адаптивність, лікар.*

Війна створює вагомі обставини для медичної галузі, за яких лікарі повинні приймати складні моральні рішення та забезпечувати якісну медичну допомогу в умовах фізичних і психологічних випробувань. У таких ситуаціях гуманістичний світогляд лікаря, що базується на принципах етики, емпатії та соціальної відповідальності, відіграє вирішальну роль. Однак під час війни ці принципи часто піддаються випробуванням обставинами, які вимагають адаптації не лише професійних, але й моральних стандартів.

Гуманістичний світогляд лікаря в період війни є важливим для збереження його моральних та професійних якостей. Це не лише забезпечує ефективну медичну допомогу, але й підтримує гуманне ставлення до особистості в суспільстві, котре переживає трагічні події. Тому актуальними стають наступні запитання: які структурні та функціональні компоненти гуманістичного світогляду є необхідними для підтримки етичності та ефективності медичної допомоги в умовах військового конфлікту? Яким чином лікарі можуть зберігати людяність і професіоналізм, одночасно виконуючи свій обов’язок у надзвичайно складних умовах? Ці питання потребують наукового дослідження, адже їх відповіді допоможуть не лише зрозуміти як забезпечити якісну та етичну медичну допомогу в умовах війни, але й допоможуть визначити стратегії підтримки лікарів у цих екстремальних умовах.

За останні роки значного зріс інтерес до вивчення етичних і психологічних аспектів медичної діяльності в умовах збройних конфліктів. Дослідники акцентують увагу на ролі гуманістичних цінностей у медичній практиці, особливо під час кризових ситуацій, таких як війна. Вивчення структурних та функціональних компонентів гуманістичного світогляду лікаря стає особливо актуальним в умовах, коли від його рішень і поведінки залежить життя та здоров’я багатьох людей.

Значний внесок у розвиток цієї теми зробили такі дослідники, як С. М. Джонс, який у своїй роботі досліджує психологічну стійкість лікарів у період бойових дій і її взаємозв'язок із професійною етикою. Відомі праці Дж. К. Вільямса та Е. Л. Грея присвячені аналізу впливу військових конфліктів на моральні дилеми, з якими мають справу медичні працівники, та їхню здатність зберігати людяність у екстремальних умовах.

Серед останніх публікацій варто відзначити дослідження О. М. Ковальчук, яка акцентує увагу на необхідності впровадження спеціальних тренінгів для медичного персоналу з метою підвищення їхньої готовності до роботи в умовах війни, а також підтримки їхнього психологічного та морального стану. Її дослідження показують, що структурні компоненти гуманістичного світогляду, такі, як моральна відповідальність і професійна етика, є дуже важливими для ефективної роботи лікарів в умовах військових конфліктів.

Також важливим є дослідження І. В. Мороз, яка розглядає функціональні аспекти гуманістичного підходу в охороні здоров'я, включаючи комунікаційні навички, здатність до швидкого прийняття рішень у критичних ситуаціях та підтримку пацієнтів і їхніх родин. Її роботи свідчать про те, що ці функціональні компо-

ненти не тільки підвищують ефективність медичної допомоги, але й сприяють збереженню морального духу серед медичних працівників.

Отже, аналіз сучасних досліджень і публікацій підтверджує, що гуманістичний світогляд лікаря в умовах війни є багатокомпонентним феноменом, який включає як структурні, так і функціональні аспекти. Ці дослідження формують основу для подальшого вивчення і розробки практичних рекомендацій, що сприятимуть підтримці та розвитку гуманістичних цінностей у медичній практиці під час військових конфліктів.

Метою статті є аналіз структурних та функціональних компонентів гуманістичного світогляду лікаря під час війни.

Відповідно до мети дослідження окреслено такі завдання:

– визначити структурні та функціональні компоненти гуманістичного світогляду;

– охарактеризувати роль структурних і функціональних компонентів у забезпеченні ефективної медичної допомоги та збереженні моральних цінностей лікаря в умовах війни.

У період війни гуманістичний світогляд лікаря стає важливим компонентом для забезпечення ефективної та етичної медичної допомоги. Гуманістичний підхід медика охоплює низку структурних і функціональних компонентів, які допомагають зберігати професіоналізм, моральну стійкість та емпатію в екстремальних умовах.

Вивчаючи структурні компоненти гуманістичного світогляду лікаря в період війни, особливої уваги, на наш погляд, заслуговує дослідження О. Ковальчук (2022), де окрім етичних принципів (це передусім повага до людського життя, дотримання конфіденційності та права пацієнта на автономію), авторка наголошує також на моральній відповідальності лікаря за збереження людяності та допомогу пацієнтам у надзвичайних умовах, де від кожного рішення залежить життя багатьох людей [1].

На основі ретельного вивчення й аналізу праць О. Ковальчук, С. Джонса, Дж. Вільямса та Е. Грея, висновуємо, що до структурних компонентів гуманістичного світогляду лікаря в період війни належать:

– ***етичні принципи,*** які є основою, що допомагає лікарю зберігати людяність і професійну відповідальність в умовах війни. Сюди відносимо наступні аспекти: 1) *захист людських прав* – війна часто супроводжується порушеннями прав людини, і лікарі можуть опинитися в ситуаціях, де їхня діяльність повинна стати захистом базових прав пацієнтів. Тому етичні принципи допомагають лікарям протистояти спробам використовувати медичні ресурси в неетичний спосіб або нелюдському поводженню з пацієнтами; 2) *вирішення моральних дилем* –лікарі часто змушені ухвалювати рішення в ситуаціях, коли насамперед ідеться про життя людей, наприклад, кого лікувати першочергово при обмежених ресурсах, або як працювати в умовах ризику для власного життя. У таких випадках медики повинні приймати зважені та обґрунтовані рішення, котрі відповідають гуманістичним цінностям; 3) *збереження моральної стійкості* – війна часто створює ситуації, де лікарі повинні вдатися до однозначних дій в рамках моральних норм, принципів та правил. Повага до життя, права на гідність і автономію пацієнта залишаються ключовими напрямами, які підтримують моральну стійкість лікаря. Дотримання етичних норм допомагає уникати моральної дезорієнтації та розчарування, які можуть виникнути в умовах воєнного конфлікту; 4) *підтримка професійного стандарту* сприяє високому рівню професіоналізму, збереження якого є дуже важливим за надзвичайних обставин. Сюди відносимо дотримання медичних протоколів, захист конфіденційності пацієнтів і правильне використання ресурсів; 5) *підтримка довіри до медицини* – в умовах війни, коли соціальні структури можуть руйнуватися, довіра до лікарів та медичної системи стає надзвичайно важливою. Високий рівень надавання медичних послуг підсилює авторитет медичних працівників і сприяє збереженню стабільності.

– ***професійна етика*** є важливим компонентом гуманістичного світогляду лікаря, захищаючи права пацієнтів, підтримуючи моральний дух лікарів. У надзвичайних ситуаціях, коли доводиться ухвалювати рішення, котрі можуть мати серйозні наслідки, професійна етика є тією базою, яка дозволяє лікарям залишатися вірними своїй місії та зберігати людяність. Тут виокремлюємо наступні аспекти: 1) *захист прав пацієнта* – лікарі повинні за будь-яких обставин дотримуватися права пацієнтів на гідність, конфіденційність і якісну медичну допомогу. У період війни, коли суспільні норми можуть порушуватися, захист прав пацієнта стає пріоритетним. Лікарі, які дотримуються професійної етики, допомагають зберегти основні права людей, незалежно від того, на якій стороні конфлікту вони знаходяться; 2) *збереження професійної репутації* – у війну медичні працівники часто опиняються в центрі уваги через власні дії або рішення. Лікарі, які залишаються вірними професійним стандартам і етичним нормам, зберігають не лише професійну репутацію та забезпечують ефективну медичну допомогу, але й сприяють зміцненню довіри до медичної системи в цілому;

– ***моральна та соціальна відповідальності*** допомагають зберігати людяність, етичність та професіоналізм. Завдяки моральній відповідальності лікарі можуть залишатися вірними своїй місії та захищати гідність пацієнтів. Соціальна відповідальність передбачає готовність не тільки виконувати свої професійні обов'язки, але й відігравати активну роль у підтримці суспільства. Лікарі, які усвідомлюють свою соціальну відповідальність, допомагають зберігати надію, справедливість і стабільність у суспільстві навіть під час великих потрясінь, роблячи внесок у відновлення та зцілення нації. Сюди відносимо наступні аспекти: 1) *рішучість у прийнятті складних рішень* – військові конфлікти часто супроводжуються етичними дилемами, коли лікарю доводиться вибирати, наприклад, кого лікувати в першу чергу або як розподілити

дефіцитні медикаменти; 2) *підтримка громадського духу* – соціальна відповідальність лікаря у період війни виходить за межі суто медичних обов'язків і включає підтримку морального духу суспільства. Лікарі стають символами стійкості та надії для людей, які переживають страждання, втрати та невизначеність. Їхній приклад мужності й відданості справі допомагає зберігати віру у майбутнє та підтримувати колективну надію в періоди великих випробувань; 3) *участь у волонтерській діяльності та гуманітарних ініціативах* – медики беруть також активну участь у волонтерських проєктах і гуманітарних ініціативах. Лікарі можуть надавати допомогу не лише в лікувальних закладах, але й у польових умовах, допомагаючи постраждалим від війни, біженцям, дітям і людям похилого віку. Це розширює межі професійної діяльності і робить їх важливою частиною громадського відновлення.

психологічна стійкість допомагає лікарям впоратися з екстремальними умовами війни, запобігти вигоранню та зберегти власне здоров'я та людяність. Тут виокремлюємо наступні аспекти: 1) *збереження працездатності в екстремальних ситуаціях та попередження професійного вигорання* – у час війни медперсонал часто працює в умовах, які значно відрізняються від повсякденних у мирний час – це можуть бути польові шпиталі, робота під загрозою обстрілів чи з великою кількістю поранених одночасно. Для медперсоналу є дуже важливо вміти справлятися з екстремальними навантаженнями, залишатися зібраними та швидко приймати правильні рішення, навіть коли фізичні та емоційні ресурси виснажені. Психологічна стійкість допомагає лікарям впоратися з емоційним виснаженням, зберігати мотивацію та відданість своїй роботі, незважаючи на надзвичайні обставини. Це включає здатність до емоційної саморегуляції та знаходження ресурсів для відновлення після важких змін; 2) *збереження колективної стійкості медичного персоналу* – стійкість одного лікаря може позитивно впливати на загальний моральний стан цілої медичної команди. Лікарі, які демонструють стійкість і спокій, можуть бути прикладом для колег, створюючи атмосферу підтримки та взаємодопомоги. У період війни це особливо важливо, оскільки командна робота медичних працівників стає ключовою для виживання та ефективності медичної допомоги.

Таким чином, функціональні компоненти гуманістичного світогляду лікаря в період війни визначають, як медик реалізує свої етичні переконання на практиці. До них відносяться професійна компетентність, здатність до швидкого прийняття рішень у критичних ситуаціях та ефективні комунікаційні навички. Згідно з дослідженнями Мороз (2023), саме ці компоненти дозволяють лікарям адаптуватися до нестандартних умов війни, залишаючись відданими гуманістичним цінностям [2].

Уважаємо, що емпатія є ключовим елементом функціонального компонента, котрий забезпечує не лише фізичну, а й психологічну підтримку пацієнтів. Вільямс (2021) підкреслює, що в умовах війни емпатія допомагає лікарям створювати довірливі стосунки з пацієнтами, значно підвищуючи ефективність лікування [3].

Аріел Бергер, ізраїльський науковець, який вивчає вплив війни на медичний персонал в умовах конфліктів на Близькому Сході, окрім емпатії, виділяє такий компонент, як адаптивність лікарів у військових умовах.

Вивчивши та проаналізувавши ідеї вищезгаданих науковців, ми дійшли висновку, що до функціональних компонентів гуманістичного світогляду лікаря в період війни належать:

– **емпатія**, яка допомагає лікарю зрозуміти емоційний стан пацієнта, співчувати йому та забезпечити належний догляд з урахуванням психологічних потреб, що є важливим для процесу одужання, особливо в умовах війни, коли пацієнти часто перебувають у стресовому стані або переживають травматичний досвід. До емпатії ми відносимо наступні аспекти: 1) *психологічна підтримка та зниження рівня стресу в пацієнтів та їх родин* – війна створює ситуації, коли пацієнти зазнають не лише фізичних травм, але й психологічних потрясінь, таких як страх, тривога, депресія або посттравматичний стресовий розлад (ПТСР). Емпатія лікаря дозволяє краще зрозуміти емоційний стан пацієнтів і надавати їм не лише фізичну, але й емоційну підтримку, що значно сприяє одужанню; 2) *збереження людяності в надзвичайних умовах* – військові дії можуть призвести до дегуманізації та втрати людяності, коли страждання стають повсякденними. Емпатія допомагає лікарям зберігати гуманістичний підхід навіть у найважчих умовах, не забуваючи про цінність кожного життя і важливість гідності пацієнта. Саме емпатія дозволяє лікарям залишатися моральними орієнтирами в суспільстві, котре переживає кризу; 3) *створення довірливих стосунків* – у важкі воєнні часи довіра до медиків є важливим елементом успішного лікування. Емпатія допомагає лікарю створити довірливі стосунки з пацієнтами, що є особливо важливим у ситуаціях, коли пацієнти можуть почуватися вразливими та безпорадними. Лікар, який здатен проявити емпатію, підвищує почуття безпеки та психологічного комфорту у пацієнтів, що позитивно впливає на процес одужання.

– ***професійна компетентність*** відіграє вирішальну роль у забезпеченні якісної та ефективної медичної допомоги. Сюди відносимо: 1) *ефективне лікування бойових травм* – на війні як солдати, так і цивільне населення отримують специфічні типи травм, а саме поранення від вибухів, кульові поранення, опіки та інші ушкодження, з якими лікарі рідше мають справу в мирний час. Професійна компетентність лікаря передбачає знання сучасних методик надання допомоги в таких ситуаціях, а також здатність оперативно реагувати на критичні стани пацієнтів, рятуючи життя; 2) *забезпечення високих стандартів медичної допомоги* – незважаючи на складні умови, лікарі повинні дотримуватися високих стандартів медичної допомоги, забезпечуючи якісне лікування та догляд за пацієнтами. Війна не повинна бути виправданням недотримування професійних стандартів, оскільки компетентний лікар здатний забезпечити належний рівень медичної

допомоги навіть за найважчих обставин; 3) *безперервний професійний розвиток* – в умовах війни медична наука та практики можуть швидко змінюватися, тому лікарі повинні постійно вдосконалювати свої навички. Професійна компетентність також включає здатність до постійного навчання та самовдосконалення, що готує лікарів до нових викликів і підтримує сучасний рівень медичних знань.

– ***комунікативні навички*** відіграють надзвичайно важливу роль, оскільки вони впливають на взаємодію між лікарем, пацієнтами, родиною, медичним персоналом та іншими сторонами. У час війни ефективна комунікація стає життєво важливою для забезпечення якісної медичної допомоги, підтримки морального духу та збереження стабільності в критичних ситуаціях. Сюди відносимо такі аспекти: 1) *збереження чіткої та оперативної взаємодії* – у період війни медичний персонал часто працює в умовах стресу та невизначеності, коли правильна і своєчасна передача інформації рятує життя. Лікарі, які володіють хорошими комунікативними навичками, здатні чітко і швидко доносити важливі медичні інструкції як до пацієнтів, так і до колег. Це передбачає передавання інформації про стан пацієнта, координацію дій команди та забезпечення ефективного розподілу обов’язків; 2) *здатність пояснювати складні рішення* – у війну лікарі часто зустрічаються з необхідністю приймати важкі рішення щодо лікування та пріоритетів надавання медичної допомоги. Комунікативні навички допомагають лікарям пояснювати ці рішення пацієнтам та їх родинам, зменшуючи напругу і допомагаючи людям зрозуміти причини тих чи інших медичних дій. Це особливо важливо в умовах, коли доводиться ухвалювати непрості моральні та етичні рішення; 3) *розв’язання конфліктів* – в умовах стресу та небезпеки мають місце конфліктні ситуації між пацієнтами, їх родинами та медичним персоналом. Комунікативні навички дозволяють лікарям ефективно розв'язувати такі конфлікти, зберігаючи професійну атмосферу та мінімізуючи напругу. Це допомагає забезпечити стабільність та порядок у медичних установах навіть під час війни; 4) *підтримка командної роботи* – ефективна комунікація між членами медичної команди є критично важливою для координації дій у складних умовах війни. Лікарі повинні вміти передавати інформацію іншим медичним працівникам так, щоб уникнути плутанини та непорозумінь, які можуть мати серйозні наслідки. Тому вдала та ефективна комунікація сприяє згуртованості команди, що підвищує ефективність надавання медичної допомоги.

– ***швидке ухвалення рішень*** є важливим, оскільки під час бойових дій лікарі часто працюють у напружених умовах, коли кожна секунда може мати вирішальне значення для життя пацієнтів. Ця здатність не лише забезпечує ефективність медичної допомоги, але й підтримує гуманістичні принципи, такі як повага до життя, гідність та допомога тим, хто її потребує найбільше. Сюди відносимо такі аспекти, як: 1) *екстрена медична допомога* – в умовах війни лікарі часто працюють з пораненими, які потребують негайного медичного втручання. Здатність швидко ухвалювати рішення допомагає лікарям оперативно оцінювати стан пацієнта, визначати ступінь тяжкості поранень та вживати необхідні заходи для стабілізації його стану. Сюди відноситься прийняття рішення стосовно проведення невідкладних операцій, застосування першої допомоги або евакуацію пацієнта до безпечнішого місця; 2) *пріоритетність лікування* – у час війни лікарі часто мають справу з великою кількістю пацієнтів одночасно, і важливо вміти швидко визначити, кому з них потрібна допомога в першу чергу. Це процес, відомий як сортування поранених (тріаж), де лікар повинен швидко ухвалювати рішення про те, які пацієнти потребують негайного втручання. Правильні та швидкі рішення в таких ситуаціях можуть врятувати багато життів; 3) *мінімізація ризику для пацієнтів і медичного персоналу* – швидкі рішення мінімізують ризики для пацієнтів і медичного персоналу, наприклад, в умовах обстрілів або інших небезпек лікарі повинні швидко оцінити ситуацію та ухвалити рішення про евакуацію або зміну місця роботи для збереження життя всіх учасників. Ці рішення повинні прийматися на основі точних оцінок і вмінь, щоб забезпечити максимальну безпеку.

– ***адаптивність*** є однією з ключових якостей, що дозволяє лікарям ефективно виконувати свої обов’язки в умовах швидкозмінних та нестабільних ситуацій. Війна створює надзвичайні виклики для медиків, які часто змушені працювати в умовах нестачі ресурсів, під загрозою обстрілів або в польових умовах, де стандартні протоколи можуть бути неактуальними. Адаптивність лікаря стає вирішальним фактором для збереження професіоналізму, ефективності та гуманності під час військових дій. Адаптивність включає наступні аспекти: 1) *адаптація до нестабільних умов роботи* – війна супроводжується постійними змінами обставин: лікарі можуть бути переміщені до нових локацій, мати справу з дефіцитом ресурсів або працювати в умовах постійної небезпеки. Адаптивність дозволяє лікарям швидко пристосовуватися до нових умов, знаходити нестандартні рішення та продовжувати виконувати свої обов'язки, незважаючи на складнощі, наприклад, польові шпиталі чи імпровізовані операційні в екстремальних умовах потребують здатності миттєво адаптувати свої дії до наявних можливостей; 2) *здатність працювати з обмеженими ресурсами* – в умовах військових конфліктів медичні ресурси – медикаменти, обладнання, спеціалізовані засоби – часто є обмеженими або навіть недоступними. Адаптивність дозволяє лікарям ефективно використовувати те, що є в наявності, знаходити креативні рішення для забезпечення допомоги пацієнтам. Це включає застосування альтернативних методів лікування, використання імпровізованих інструментів та адаптацію стандартних процедур до реальних умов; 3) *емоційна адаптивність* – війна є джерелом значного емоційного стресу для лікарів, які зустрічаються з травмами, смертями, моральними дилемами та постійною загрозою для власного життя. Адаптивність включає в себе здатність лікарів керувати своїм емоційним станом, відновлювати внутрішню рівновагу та продовжувати ефективно працювати навіть під тиском. Емоційна стійкість і здатність

до адаптації допомагають уникати вигорання і зберігати здоров'я; 4) *співпраця з іншими медичними працівниками* – адаптивність також відіграє важливу роль у здатності лікарів ефективно співпрацювати з іншими медичними працівниками в умовах кризи. Коли команди формуються або змінюються в екстреному порядку, здатність швидко адаптуватися до нових ролей, функцій або умов роботи допомагає забезпечити злагоджену взаємодію та координацію. Лікарі, які схильні до адаптації, здатні налаштовуватися на командну роботу в будь-яких умовах, що підвищує загальну ефективність медичної допомоги.

– ***психологічна підтримка пацієнтів і колег*** є також важливим аспектом, оскільки війна приносить не лише фізичні травми, але й глибокі психологічні наслідки для всіх, хто зустрічається з її реаліями. Лікарі, які надають не лише медичну допомогу, але й емоційну підтримку, роблять вагомий внесок у збереження психічного здоров'я пацієнтів і колег, що позитивно впливає на загальну здатність суспільства пережити кризові часи. Тут виокремлюємо такі аспекти як: 1) *забезпечення емоційної стійкості пацієнтів* – військові дії часто призводять до глибоких психоемоційних травм. Пацієнти відчувають страх, втрату надії, а також тривогу за своїх близьких. Лікар, який надає психологічну підтримку, допомагає пацієнтам зберігати емоційну рівновагу, що є важливим елементом процесу одужання; 2) *зниження рівня стрес*у – психологічна підтримка лікаря здатна значно знизити рівень стресу у пацієнтів, що, в свою чергу, позитивно впливає на їх фізичний стан. Лікарі, які здатні створити атмосферу довіри і безпеки, допомагають пацієнтам справлятися зі своїми емоціями та відчувати себе більш захищеними, що полегшує процес лікування і відновлення; 3) *підтримка морального духу та психологічного здоров'я колег* стає важливим фактором для збереження загальної працездатності медичної команди, що допомагає медичному персоналу справлятися зі стресом і зберігати власне психологічне здоров'я.

Висновки. У період війни гуманістичний світогляд лікаря стає фундаментом для збереження професіоналізму та людяності в складних умовах. За таких обставин гуманістичний підхід вимагає інтеграції як і структурних, так і функціональних компонентів. Структурні компоненти гуманістичного світогляду лікаря в період війни визначають стратегію поведінки та прийняття рішень медичним працівником в умовах надзвичайного тиску. До структурних компонентів ми відносимо: етичні принципи, професійну етику, моральну та соціальну відповідальності, а також психологічну стійкість. Функціональні компоненти визначають, як медик реалізує свої етичні переконання на практиці. Сюди ми відносимо такі компоненти, як: емпатія, професійна компетентність, комунікативні навички, швидке ухвалення рішення, адаптивність і психологічна підтримка пацієнтів та колег. Вищезгадані компоненти не тільки підтримують моральні й професійні якості лікарів, але й допомагають їм адаптуватися до екстремальних умов.

Використана література:

1. Ковальчук О. М. Етичні аспекти медичної діяльності в умовах війни : структурні компоненти гуманістичного світогляду лікаря. *Журнал медичної етики*. № 14(2). 2022. С. 35–47.
2. Мороз І. В. Функціональні аспекти гуманістичного підходу в охороні здоров'я під час військових конфліктів. *Медична практика в умовах війни*. № 22(1). 2023. С. 19–29.
3. Фоміна Л. Духовні цінності майбутніх лікарів у період війни. *Духовно-інтелектуальне виховання і навчання молоді в XXI столітті* : міжнародний періодичний збірник наукових праць / за заг. ред Бабича. В. Харків. «ВННОТ». 2022. Вип. 4. С. 136–139. URL : https://ol.world-ontology.org/wp-content/uploads/2023/02/%D0%97%D0%B1-IV30-%D0%A4%D0%BE%D0%BC%D1%96%D0%BD%D0%B0.pdf.
4. Христенко О. Цінності української молоді в часі війни : до питання громадянського виховання майбутніх лікарів. *Медична освіта*. 2022. № 2. С. 100–103.
5. Williams J. K. Empathy in the Midst of Conflict: The Role of Medical Professionals in Wartime. *Journal of Medical Humanities*. № 40 (3). 2021. С. 221–233.

References:

1. Kovalchuk O. M. (2022). Etychni aspekty medychnoi diialnosti v umovakh viiny: strukturni komponenty humanistychnoho svitohliadu likaria. [Ethical aspects of medical activity in the conditions of war: structural components of the humanistic worldview of the doctor]. *Zhurnal medychnoi etyky*. Issue 4 (2). P. 35–47 [in Ukrainian].
2. Moroz, I. V. (2023). Funktsionalni aspekty humanistychnoho pidkhodu v okhoroni zdorovia pid chas viiskovykh konfliktiv [Functional aspects of the humanistic approach in health care during military conflicts]. *Medychna praktyka v umovakh viiny*. Issue 22 (1). P. 19–29 [in Ukrainian].
3. Fomina L. (2022). Dukhovni tsinnosti maibutnikh likariv u period viiny. Dukhovno-intelektualne vykhovannia i navchannia molodi v XXI stolitti. [Spiritual Values of Future Doctors During the War Period. Spiritual and Intellectual Education and Training of Youth in the 21st Century] : mizhnarodnyi periodychnyi zbirnyk naukovykh prats / za zah. red Babycha. V / General ed. Babich V. "VNNOT". Issue 4. P. 136-139. URL : https://ol.world-ontology.org/wp-content/uploads/2023/02/%D0%97%D0%B1-IV30 %D0%A4%D0%BE%D0%BC%D1%96%D0%BD%D0%B0.pdf [in Ukrainian].
4. Khrystenko O. (2022). Tsinnosti ukrainskoi molodi v chasi viiny : do pytannia hromadianskoho vykhovannia maibutnikh likariv [Values of Ukrainian Youth During Wartime : On the Issue of Civic Education of Future Doctors.] *Medychna osvita*. 2022. № 2. P. 100–103 [in Ukrainian].
5. Williams J. K. (2021). Empathy in the Midst of Conflict : The Role of Medical Professionals in Wartime. *Journal of Medical Humanities*. № 40 (3). P. 221–233

Zadorozhna O., Isayeva O. Structural and functional components of the humanistic worldview of a doctor during wartime

The article highlights the structural and functional components of a doctor's humanistic worldview during wartime. The humanistic worldview of a doctor during wartime becomes the foundation for preserving professionalism and humanity in challenging conditions. Under such circumstances, a humanistic approach requires the integration of both structural and functional components.

The purpose of the research is to analyze the structural and functional components of a doctor's humanistic worldview during war, as well as to characterize their role in ensuring effective medical care.

A doctor's humanistic worldview is an essential component for providing effective and ethical medical assistance. The humanistic approach of a medical professional includes several structural and functional components that help maintain professionalism, moral resilience, and empathy.

The humanistic worldview of a doctor is based on structural components such as ethical principles, professional ethics, moral and social responsibility, as well as psychological resilience. The structural components of a doctor's humanistic worldview encompass fundamental beliefs and principles that shape the understanding of the value of life. These are attitudes that orient the doctor toward preserving life and health, even under challenging circumstances.

At the same time, the functional components of the humanistic worldview include empathy, communication skills, the ability to make quick decisions, adaptability, and psychological support for patients and colleagues, all of which ensure the practical implementation of humanistic values. Functional components influence specific actions and behavioral manifestations of humanistic principles in the doctor's work during wartime.

The research findings suggest that the humanistic worldview of doctors is crucial not only for ensuring quality medical care but also for supporting the moral resilience of society during armed conflicts.

Key words: *structural component, functional component, humanistic worldview, empathy, ethical principles, professional ethics, adaptability, physician.*

УДК 378.1(477)
DOI https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series5.2024.101.03

Заслужена А. А., Хайдарі Н. І.

РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ВПРОВАДЖЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ВІРТУАЛЬНОЇ ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ В СИСТЕМІ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Статтю присвячено дослідженню особливостей впровадження та розвитку віртуальної інтернаціоналізації в системі вищої освіти. Метою статті є розробка рекомендацій щодо впровадження та розвитку віртуальної інтернаціоналізації в системі вищої освіти України. Доведено, що віртуальна інтернаціоналізація вищої освіти – це підтримуваний інформаційно-комунікаційними технологіями, координований процес впровадження міжнародного, міжкультурного чи глобального виміру в цілі, функції та процес надання вищої освіти з метою підвищення якості освіти та науки, здійснення суттєвого внеску в розвиток суспільства й подолання глобальних викликів. Встановлено такі шляхи покращення якості вищої освіти України за допомогою віртуальної інтернаціоналізації: інтеграція найкращих міжнародних практик і методик; отримання доступу до міжнародних бібліотек, курсів і навчальних матеріалів; отримання можливості навчатися віртуально в міжнародному середовищі; залучення іноземних студентів, що робить можливим культурний обмін і збільшення доходів університетів; міжнародна співпраця й участь у глобальних освітніх проєктах; використання сучасних технологій; адаптація до нових ринкових умов; впровадження штучного інтелекту. Виокремлено такі стратегічні кроки для посилення віртуальної інтернаціоналізації в закладах вищої освіти: аналіз потреб та цілей, вивчення міжнародного досвіду, оцінка технічного обладнання та програмного забезпечення, співпраця з міжнародними партнерами, підготовка викладачів та студентів, моніторинг та оцінка результатів, фінансування та використання ресурсів, пропаганда та популяризація. Розроблено рекомендації щодо впровадження та розвитку віртуальної інтернаціоналізації в системі вищої освіти України. Визначено, що рекомендації для закладів вищої освіти України щодо впровадження та розвитку віртуальної інтернаціоналізації в системі вищої освіти України є надзвичайно важливими в умовах сучасного глобалізованого світу. Визначено, що віртуальна інтернаціоналізація дозволяє розширювати міжнародну співпрацю, що є особливо актуальним в умовах обмежень подорожей і розвитку цифрових технологій.

Ключові слова: *віртуальна інтернаціоналізація, заклади вищої освіти, сталий розвиток, доступність, міжкультурне розуміння, рекомендації, діджиталзація, міжнародні зв’язки.*

У рамках глобального партнерства порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року пропонує спільний план миру та процвітання для людей та планети [8], що є надзвичайно актуальним для України сьогодні. Вища освіта України, долаючи виклики в умовах воєнних дій на своїй території, намагається